

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра політології та соціології

«Допущено до захисту»
Зав. кафедри Т.К.Пояркова
«___»_____ 2025 р.
УДК 316.77:316.33(477)

Кваліфікаційна робота бакалавра
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність: 052 «Політологія»

Цуприк Анастасія Віталіївна,
4 курс, ПОЛб-1-21-04.Од,
Факультет суспільно-гуманітарних наук

Підпис

Науковий керівник:
Панасюк Леонід Валерійович,
доктор політичних наук, доцент

Підпис

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1 Громадянське суспільство, як суспільно-політичне явище.....	5
1.1 Громадянське суспільство, як суспільно-політичне явище.....	5
1.2 Соціальні мережі: сутність, особливості та еволюція.....	9
1.2 Соціальні мережі: сутність, особливості та еволюція.....	9
1.3 Роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів.....	12
1.3 Роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів.....	12
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО.....	16
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО.....	16
2.1 Соціальні мережі, як чинник формування громадянського суспільства в Україні.....	16
2.1 Соціальні мережі, як чинник формування громадянського суспільства в Україні.....	16
2.2 Соціальні мережі та їх вплив на економічну, соціальну та політичну сферу громадянського суспільства.....	20
2.2 Соціальні мережі та їх вплив на економічну, соціальну та політичну сферу громадянського суспільства.....	20
2.3 Особливості використання соціальних мереж в умовах війни та мобілізації громадян.....	26
2.3 Особливості використання соціальних мереж в умовах війни та мобілізації громадян.....	26
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	32
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	32
ВИСНОВКИ.....	38
ВИСНОВКИ.....	38
ДОДАТКИ.....	46
ДОДАТКИ.....	46
Передумови громадянського суспільства.....	46
Передумови громадянського суспільства.....	46

ВСТУП

Актуальність обраної теми дипломної роботи зумовлена сучасними викликами, які постають перед громадянським суспільством України в умовах політичних та соціальних трансформацій. Важливість соціальних мереж у розвитку сучасного громадянського суспільства неможливо переоцінити, оскільки ці платформи стають основним інструментом комунікації, мобілізації та політичної участі громадян. Особливо важливим є вплив соціальних мереж на громадянську активність в умовах війни, коли ці платформи активно використовуються для організації протестних акцій, збору коштів для армії, волонтерських ініціатив та обміну інформацією. Оскільки в Україні продовжується конфлікт, а політичні та соціальні реалії змінюються на очах усього суспільства, дослідження ролі соціальних мереж у формуванні громадянського суспільства набуває надзвичайної актуальності.

На сьогоднішній день соціальні мережі стали потужним фактором, що не лише змінює суспільні відносини, але й дає нові можливості для розвитку демократії та громадянської активності. Однак, незважаючи на великий інтерес до теми в наукових колах, потребує детальнішого вивчення взаємодія соціальних мереж із процесами формування громадянської свідомості, політичної участі та мобілізації в умовах сучасних викликів, зокрема війни.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження впливу соціальних мереж на формування громадянського суспільства в Україні, зокрема в умовах війни.

Завданнями дослідження є:

- здійснити аналіз основних підходів до розуміння громадянського суспільства та соціальних мереж;
- проаналізувати роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів в Україні;
- дослідити основні способи використання соціальних мереж в умовах війни та мобілізації громадян;

- здійснити аналіз впливу соціальних мереж на формування громадянського суспільства, активізацію громадської думки, політичної участі та соціально-політичної мобілізації в Україні;
- визначити основні тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні під впливом соціальних мереж.

Предметом дослідження є соціальні мережі як елемент формування громадянської активності та політичної участі.

Об'єктом дослідження виступає громадянське суспільство України та його розвиток під впливом соціальних мереж.

Методи дослідження включають аналіз наукових джерел, контент-аналіз публікацій у соціальних мережах, порівняльний аналіз розвитку громадянської активності, а також методи соціологічного дослідження для оцінки впливу соціальних мереж на політичну участь.

Теоретичне значення роботи полягає в розширенні наукових знань щодо ролі новітніх інформаційних технологій у розвитку громадянського суспільства. Практичне значення полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення використання соціальних мереж для мобілізації громадянської активності та розвитку демократичних процесів в Україні.

Структура роботи включає три розділи, що охоплюють теоретичні та практичні аспекти теми. Перший розділ присвячений теоретико-методологічним аспектам, другий – аналізу сучасного стану впливу соціальних мереж, а третій – перспективам розвитку соціальних мереж як інструменту формування громадянського суспільства. Висновки узагальнюють основні результати дослідження та пропонують рекомендації для подальших наукових розробок.

Ключові терміни: громадянське суспільство, соціальні мережі, громадянська активність, мобілізація, політична участь, демократичні процеси, інформаційні технології, цифрові платформи, контент-аналіз.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Громадянське суспільство, як суспільно-політичне явище

Громадянське суспільство — це концепція, що виникла ще в античності, зокрема в працях Аристотеля та Цицерона. Воно визначається як спільнота рівноправних громадян, які взаємодіють між собою та з державою з метою забезпечення загального блага, але існують незалежно від держави. Головним суб'єктом громадянського суспільства є людина, і саме в ньому вільно розвивається індивідуальне та колективне життя, демократично вирішуються суспільно-політичні питання.

Ідеї громадянського суспільства зазнали значних змін у процесі історії. У період середньовіччя завдяки християнському віровченню сформувалося розрізнення між державними та приватними сферами. В епоху Відродження виникло переконання, що надмірний вплив держави стримує свободу особистості. Визначення громадянського суспільства набуло широкої популярності в період XVII-XVIII століть, коли концепція природних прав людини започаткувала розрізнення між державою і приватними відносинами.

У XIX столітті Гегель вважав громадянське суспільство сукупністю приватних осіб, класів та інститутів, що взаємодіють між собою, але не залежать від держави. Марксисти підкреслювали, що громадянське суспільство відображає приватні інтереси, тоді як політична держава — політичні. В Україні XX століття, зокрема у працях В. Липинського, концепція громадянського суспільства стосувалася людей, які не виконують державні функції, але при цьому здатні діяти в межах своїх прав [16, с.220].

У сучасному контексті громадянське суспільство трактують як сукупність неpolітичних відносин, що охоплюють економічні, духовно-моральні, релігійні та національні аспекти, котрі перебувають поза безпосереднім впливом держави. Це соціальне утворення, яке протистоїть

державі, але взаємодіє з нею через різноманітні інститути, громадські об'єднання та асоціації.

Громадянське суспільство – суспільство громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, моральних і культурних рис, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини; це сукупність усіх громадян, їх вільних об'єднань та асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами [10, с. 98]. Див. додаток А.

Основою громадянського суспільства є вільні міжособистісні зв'язки — сімейні, економічні, культурні та релігійні, які сприяють реалізації інтересів індивідів. Зрілі форми громадянського суспільства передбачають наявність ринкової економіки, багатоманітності політичних сил, незалежних об'єднань і вільних громадських ініціатив.

Функції громадянського суспільства у сучасних умовах охоплюють різні сфери життєдіяльності. Воно виконує важливу роль у підтримці соціальної та культурної стабільності, забезпечує збереження традицій і передавання інформації між поколіннями. Однією з основних функцій є створення умов для самореалізації індивідів та груп, впорядкування енергії людей і збереження суспільної системи від хаосу. Також громадянське суспільство сприяє розвитку демократії, функціонуванню правової держави та забезпеченню прав особистості. Див. додаток Б.

Громадянське суспільство, що функціонує в умовах правової держави, забезпечує гармонійний розвиток особистості, вільне обговорення ідей та сприяє реалізації інтересів у різних сферах. При цьому держава забезпечує умови для нормальної життєдіяльності громадян, закріплюючи у своїх нормативних актах відносини між людьми, які формуються природно і без прямого втручання державних органів.

Складові частини громадянського суспільства ще називають інститутами громадянського суспільства [17, 117 с.]. До них належать:

- громадські організації;

- професійні та творчі спілки;
- організації роботодавців;
- благодійні і релігійні організації;
- органи самоорганізації населення;
- недержавні засоби масової інформації;
- інші некомерційні товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства. Див. додаток В.

В Україні триває поступовий процес становлення громадянського суспільства. Хоча вже сформовані органи влади різного рівня, для повноцінного функціонування громадянського суспільства недостатньо лише наявності «владної піраміди». Важливою характеристикою цього суспільства є ефективність функціонування цих органів влади та їх взаємодія з громадянськими ініціативами, організаціями та інститутами.

На даному етапі розвитку громадянське суспільство в Україні потребує реструктуризації соціальної структури. Однією з основних проблем є фактична відсутність середнього класу, який є важливим стабілізатором економіки та соціальних відносин. Цей клас є запорукою розвитку середнього рівня доходів, незалежних інтересів та ідей, які можуть ефективно взаємодіяти з владними структурами. На даний момент середній клас в Україні формується повільно, що веде до загострення соціальної нерівності, люмпенізації широких верств населення та поляризації багатства і бідності. Також залишається значним вплив старої номенклатури, що перешкоджає ефективній трансформації суспільства.

Одним з наслідків такої соціальної структури є переважання принципу сили над принципом права, попри декларовану мету побудови правової держави. В умовах не сформованої середньої верстви та високого рівня соціальної нерівності, громадянське суспільство часто стикається з труднощами у своєму розвитку, зокрема у забезпеченні ефективного функціонування демократичних інститутів.

Проте є кілька чинників, що сприяють формуванню громадянського суспільства в Україні:

- Вільні та альтернативні політичні вибори. Наявність вільних виборів є необхідною умовою для розвитку демократичного громадянського суспільства, оскільки вони забезпечують можливість громадянам вільно обирати своїх представників та активно впливати на політичні процеси.
- Незалежні засоби масової інформації. Свобода слова і доступ до незалежних медіа є важливими складовими громадянського суспільства, адже медіа формують громадську думку, забезпечують прозорість влади та виконують контрольну функцію.
- Розвиток місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування дозволяє громадянам брати безпосередню участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя на рівні територіальних громад. Це сприяє більшій демократичній залученості та активності громадян.
- Політичні партії, здатні репрезентувати групові інтереси. Ефективна політична партійна система є важливою складовою для функціонування громадянського суспільства, оскільки партії здатні репрезентувати інтереси різних соціальних груп, забезпечуючи багатоголосся та плюралізм в політичному процесі. Див. додаток Г.

Таким чином, формування громадянського суспільства в Україні залежить від багатьох чинників, серед яких найбільш важливими є розвиток

середнього класу, забезпечення політичних та медійних свобод, а також ефективна участь громадян у місцевому самоврядуванні та політичному процесі. Тільки за таких умов можливе становлення здорового та стабільного громадянського суспільства, яке буде взаємодіяти з державними інститутами на основі принципу права, а не сили.

1.2 Соціальні мережі: сутність, особливості та еволюція

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною сучасного життя, трансформуючи спосіб спілкування, обміну інформацією та взаємодії між людьми. Вони впливають на різні аспекти суспільства, включаючи культуру, політику, економіку та освіту. У цьому рефераті розглядаються визначення соціальних мереж, їх особливості та еволюція, що дозволяє зрозуміти їх роль у сучасному світі.

Соціальні мережі — це інтернет-платформи, які дозволяють користувачам створювати профілі, спілкуватися, ділитися контентом та взаємодіяти з іншими користувачами. Вони базуються на принципах соціальних зв'язків, де кожен користувач є частиною мережі, що об'єднує людей зі схожими інтересами, цілями або соціальними колами.

Соціальні мережі можна класифікувати за різними критеріями:

- За типом контенту (текст, фото, відео, аудіо).
- За цільовою аудиторією (загальні, професійні, нішеві).
- За функціональним призначенням (спілкування, обмін інформацією, розваги, бізнес) [7. 122 с.].

Основною метою соціальних мереж є спрощення процесу комунікації серед людей, а також надання простору для публічного висловлення думок і поширення інформації.

Соціальні мережі — це явище, яке стало невід'ємною частиною нашого повсякденного життя завдяки кільком унікальним особливостям. Одна з

основних характеристик соціальних мереж — це інтерактивність. Користувачі не лише отримують інформацію, а й активно створюють її, взаємодіють із контентом, коментують пости, ставлять лайки та діляться інформацією з іншими. Така двостороння комунікація дозволяє створювати живе, динамічне середовище для обміну думками та ідеями.

Ще однією важливою особливістю є глобальний охоплення. Соціальні мережі стирають географічні кордони, дозволяючи людям з різних куточків світу спілкуватися, обмінюватися думками та культурними особливостями. Це дає змогу утворювати спільноти на основі інтересів і переживань, незалежно від місця перебування користувачів.

Швидкість поширення інформації є ще однією характерною рисою соціальних мереж. Інформація, меми, вірусні відео або новини можуть швидко розповсюджуватися по всьому світу, ставши відомими мільйонам людей за лічені години. Ця здатність до миттєвого поширення контенту робить соціальні мережі потужним інструментом впливу на громадську думку.

Особливою увагою користуються функції персоналізації, які дозволяють платформам налаштовувати контент, що з'являється в стрічці новин, на основі інтересів користувачів. Завдяки алгоритмам, соціальні мережі оптимізують показ інформації, що відповідає перевагам та поведінці кожного користувача. Це допомагає створити індивідуальне середовище для кожного, де користувач отримує найбільш релевантну для нього інформацію.

Не менш важливою є і проблема безпеки та конфіденційності. Оскільки соціальні мережі часто містять особисті дані користувачів, питання захисту цієї інформації набуває великої ваги. Платформи постійно працюють над вдосконаленням своїх механізмів безпеки, щоб забезпечити надійний захист приватності користувачів і зменшити ризики витоку даних [11, 5 с.].

Ці особливості сприяють тому, що соціальні мережі швидко стали важливим інструментом у формуванні громадської думки, впливу на політику та культуру. Вони забезпечують швидку комунікацію та обмін

ідеями, дозволяючи кожному мати вплив на більш широкий соціальний контекст.

Історія соціальних мереж розпочалася задовго до появи інтернету. Сама концепція соціальних мереж, як структури взаємодії між людьми, з'явилася ще в 1954 році. З появою інтернету, соціальні мережі почали активно розвиватися.

Еволюція соціальних мереж охоплює кілька етапів, які відображають розвиток технологій та зміну потреб суспільства:

1. Ранні етапи (1990-ті – початок 2000-х)
Перші соціальні мережі, такі як Six Degrees (1997) та Friendster (2002), з'явилися як платформи для створення профілів і встановлення зв'язків між користувачами. Вони були обмежені функціонально, але заклали основи для подальшого розвитку.
2. Розквіт соціальних мереж (середина 2000-х – 2010-ті)
З появою Facebook (2004), Twitter (2006) та Instagram (2010) соціальні мережі стали більш доступними та функціональними. Вони інтегрували мультимедійний контент, мобільні додатки та нові формати спілкування (наприклад, хештеги, сторис).
3. Сучасний етап (2020-ті)
Сьогодні соціальні мережі, такі як TikTok, LinkedIn та YouTube, орієнтовані на відеоконтент, професійну взаємодію та алгоритми штучного інтелекту. Вони стали платформами для творчості, бізнесу та освіти [13].

Соціальні мережі мають як позитивний, так і негативний вплив на суспільство, див. додаток Д. [22].

Соціальні мережі стали потужним явищем, яке трансформувало спосіб життя сучасного суспільства. Вони об'єднують мільйони людей, надаючи можливості для спілкування, творчості та бізнесу. Однак їх розвиток супроводжується викликами, пов'язаними з безпекою, етикою та впливом на психічне здоров'я. Майбутнє соціальних мереж залежатиме від того, як

суспільство та технології впораються з цими викликами, зберігаючи баланс між свободою та відповідальністю.

1.3 Роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів

Соціальні мережі стали важливим елементом сучасного суспільного ландшафту, здатним впливати на різні сфери життя, включаючи політику, культуру, економіку та соціальні відносини. Вони кардинально змінили спосіб комунікації, створивши нові можливості для взаємодії між людьми та організаціями. У контексті розвитку суспільно-політичних процесів, соціальні мережі відіграють важливу роль, оскільки вони можуть не лише допомогти громадянам виражати свої погляди, але й стати важливим інструментом для мобілізації, організації протестів, а також для здійснення політичного впливу.

Однією з основних рис соціальних мереж є їх здатність створювати простір для вільного обміну інформацією. Вони дозволяють громадянам швидко дізнаватися про події в країні та за її межами, а також обговорювати їх в режимі реального часу. Це дає можливість громадянам активно брати участь у політичному житті, отримувати інформацію про дії урядів, політиків, та інші важливі події, які безпосередньо впливають на їхнє життя. Соціальні мережі не лише забезпечують прямий доступ до новин, але й дозволяють людям виражати свою думку, створюючи таким чином платформу для формування громадської думки.

Завдяки соціальним мережам, політики та громадські діячі можуть безпосередньо комунікувати з громадянами, не залежачи від традиційних засобів масової інформації. Це дозволяє їм безпосередньо звертатися до виборців, обговорювати нагальні питання та мобілізувати підтримку. У свою чергу, для громадян соціальні мережі стали місцем, де можна висловити своє невдоволення, поділитися думками та закликати до дій. Через соціальні мережі відбувається створення онлайн-спільнот, які можуть організовуватися

навколо певних політичних ініціатив чи кампаній, залучаючи все більше людей до активної участі в політичному процесі. Див. додаток Е.

Соціальні мережі також відіграють важливу роль у процесах мобілізації та організації протестів. У багатьох країнах світу вони стали основними інструментами для організації громадянських рухів, зокрема під час революційних подій або протестів. Наприклад, під час Арабської весни в 2010-2011 роках соціальні мережі відіграли вирішальну роль у координації протестів, поширенні інформації та залученні нових учасників. Вони дозволили демонстрантам організовуватися, обмінюватися тактиками і стратегіями, а також транслювати свої вимоги світовій спільноті, що в результаті призвело до значних політичних змін у деяких країнах [23].

Не менш важливим аспектом є роль соціальних мереж у боротьбі за демократичні цінності та права людини. Вони стали важливим інструментом для захисту свободи слова та поширення ідей, що можуть не отримати підтримки в традиційних медіа. В умовах авторитарних режимів або цензури, соціальні мережі стають єдиним способом для людей висловлювати своє невдоволення і привертати увагу до проблем, які можуть бути замовчувані або ігноровані державою.

Проте, незважаючи на всі переваги, соціальні мережі мають і негативні аспекти, які можуть впливати на суспільно-політичні процеси. Оскільки інформація поширюється дуже швидко, існує великий ризик поширення фейкових новин, маніпуляцій та пропаганди. Це може створювати хаос, дезінформацію і навіть поглиблювати соціальні та політичні розбіжності. Наприклад, політичні кампанії можуть використовувати соціальні мережі для маніпулювання громадською думкою, створення підроблених обговорень та розпалювання ненависті між різними соціальними групами.

Соціальні мережі також можуть бути використані для втручання у вибори та політичні процеси, зокрема через використання ботів та фальшивих акаунтів для впливу на виборців. Це явище стало особливо актуальним під час президентських виборів у різних країнах, коли зовнішні

держави намагалися маніпулювати результатами через цифрові платформи. Такі дії ставлять під сумнів легітимність виборчого процесу і вимагають посиленої уваги до регулювання інформаційного простору в мережі. Див. додаток Є.

Отже, соціальні мережі займають центральне місце у розвитку сучасних суспільно-політичних процесів, змінюючи способи комунікації між громадянами та політиками, а також роль громадян у політичному житті. Вони забезпечують простір для вільного обміну інформацією, мобілізації громадян для участі в політичних процесах, організації протестів та захисту прав людини. Однак, їхня роль не обмежується лише позитивними аспектами. Зростаючий вплив соціальних мереж також потребує посиленої уваги до їхнього регулювання і запобігання негативним наслідкам, таким як дезінформація та маніпуляції, що можуть загрожувати демократичним процесам.

Майбутнє соціальних мереж у суспільно-політичних процесах тісно пов'язане з кількома ключовими тенденціями. По-перше, важливу роль відіграє регулювання. Уряди та міжнародні організації активно працюють над впровадженням норм і стандартів для боротьби з дезінформацією та захисту персональних даних. Це стане важливим кроком для забезпечення прозорості та етики в онлайн-комунікаціях.

По-друге, розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту та блокчейну, відкриває нові можливості для соціальних мереж. Завдяки цим технологіям соціальні мережі можуть стати більш прозорими, безпечними і справедливими, забезпечуючи користувачам більшу конфіденційність та контроль над своїми даними.

Нарешті, глобалізація продовжує впливати на розвиток соціальних мереж. Ці платформи об'єднують людей з різних куточків світу, що може призвести до нових форм міжнародної солідарності. Соціальні мережі можуть стати потужним інструментом для вирішення глобальних проблем,

таких як зміни клімату або права людини, шляхом швидкої мобілізації та обміну інформацією на міжнародному рівні.

У першому розділі було розглянуто теоретико-методологічні аспекти впливу соціальних мереж на громадянське суспільство в Україні. Зокрема, визначено основні функції громадянського суспільства, яке є важливим елементом демократичних процесів, здатним забезпечити участь громадян у політичному та соціальному житті країни. Соціальні мережі, як явище, виявилися потужним інструментом для формування та зміцнення громадянського суспільства. Вони не лише сприяють розвитку політичної комунікації, але й забезпечують швидке поширення інформації, мобілізацію громадян для участі в акціях протесту чи інших суспільно-політичних подіях.

Соціальні мережі виступають ефективним каналом для обміну думками, організації громадських ініціатив та активізації політичної участі, що є особливо важливим для України в умовах трансформаційних змін. Водночас, їхнє впливове значення потребує врахування як позитивних, так і негативних аспектів, таких як ризики поширення дезінформації, поляризація суспільства та кіберзагрози.

Таким чином, соціальні мережі є невід'ємною частиною сучасного громадянського суспільства, і їхній вплив на суспільно-політичні процеси в Україні потребує подальшого дослідження та вдосконалення нормативно-правових механізмів для забезпечення їхнього конструктивного використання.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

2.1 Соціальні мережі, як чинник формування громадянського суспільства в Україні

Соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні громадянського суспільства в Україні, виступаючи платформою для обміну інформацією, мобілізації населення та координації суспільно-політичних процесів. Вони надають громадянам можливість вільно висловлювати свою думку, обговорювати важливі соціальні питання та об'єднуватися навколо спільних ідей, що сприяє розвитку демократичних інститутів.

У 2024 році рейтинг найпопулярніших соціальних мереж в Україні очолили телеграм — користується 78,1% респондентів, ютуб — користується 59,5% опитаних та фейсбук — 44,6%. Про це свідчать підсумки дослідження, проведеного Громадянською мережею «Опора» [13]. Трохи більше ніж 42% опитаних читають новини у вайбері, 29,6% — в інстаграмі, 26,8% — у тіктоку, 7,8% — в іксі (раніше твітер). Іншими соцмережами для отримання новин користуються 1,2% опитаних [23].

Результати опитування українців щодо використання соцмереж у 2024 р. наведено в додатку Ж.

Спостерігаються значні відмінності у використанні різних соціальних мереж серед людей різних вікових груп. Серед молоді у віці 18–29 років найбільш популярним залишається Telegram (90,5%), а також значно зросла популярність TikTok, яка збільшилася більш ніж на 9% за останній рік, досягнувши 34,3%. Водночас YouTube (53,4%), Instagram (40,3%) та Facebook (23%) за останній рік дещо втратили популярність серед молоді: використання Instagram для отримання новин знизилося на 6%, а YouTube та Facebook — на 11% [13].

Соціальні мережі, передусім, виступають як **платформа для громадянської активності**.

Одним із найяскравіших прикладів впливу соціальних мереж на громадянське суспільство є революційні події в Україні, зокрема Революція Гідності 2013–2014 років. Завдяки соціальним платформам, таким як Facebook, Twitter, YouTube, громадяни могли оперативно отримувати інформацію, організовувати протести та протидіяти дезінформації. Це свідчить про значний потенціал цифрових технологій у зміцненні активності населення та формуванні громадянської свідомості.

Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram та Telegram, стали основним джерелом інформації та комунікації для українців. Вони дозволяють:

- Швидко поширювати інформацію. Новинки, заклики до дії та важливі повідомлення досягають мільйонів користувачів за лічені хвилини.
- Організовувати ініціативи. Громадяни створюють групи, події та чати для координації дій.
- Висловлювати думки. Соціальні мережі надають платформу для обговорення соціальних та політичних проблем.

Під час Революції Гідності (2013–2014) соціальні мережі стали основним джерелом інформації та організації протестів. Хештеги, такі як #Євромайдан, допомагали об'єднувати людей.

Соціальні мережі також є важливим каналом комунікації між державою та громадянами. Багато органів влади, політичних партій і громадських організацій активно використовують онлайн-платформи для інформування населення, реагування на запити суспільства та залучення громадян до ухвалення рішень. Це сприяє прозорості влади та підвищенню довіри до державних інституцій.

Соціальні мережі відіграли ключову роль у **мобілізації громадян** для участі у політичних та соціальних процесах:

- Соціальні мережі використовувалися для організації масових акцій, таких як Євромайдан, а також локальних протестів проти корупції чи незаконних рішень влади.
- Під час війни на сході України соціальні мережі стали платформою для координації волонтерів, збору коштів та пошуку допомоги.
- Громадяни використовують соціальні мережі для публікації фото- та відеодоказів порушень з боку чиновників чи правоохоронних органів.

Платформа «Чесно» використовувала соціальні мережі для моніторингу виборів та запобігання фальсифікаціям [23].

Соціальні мережі стали мостом між громадянами та владою:

- Чиновники та депутати використовують соціальні мережі для спілкування з громадянами, відповідей на запитання та отримання зворотного зв'язку.
- Електронні петиції, такі як платформа «Розумно», дозволяють громадянам висувати вимоги до влади.
- Соціальні мережі сприяють публічному обговоренню рішень влади, що робить процес більш відкритим.

Наприклад, петиція про створення антикорупційного суду в Україні, яка збрала понад 50 тисяч підписів у соціальних мережах.

Ще одним важливим аспектом є **волонтерський рух**, який значно активізувався завдяки соціальним мережам, особливо під час війни з Росією. Завдяки онлайн-кампаніям вдається швидко мобілізувати ресурси для допомоги військовим, внутрішньо переміщеним особам та постраждалим від війни. Громадяни можуть безпосередньо долучатися до благодійних ініціатив, поширювати інформацію та об'єднувати зусилля для вирішення нагальних проблем.

Однак соціальні мережі мають не лише позитивні, а й негативні аспекти впливу на громадянське суспільство. Однією з основних загроз є поширення фейкових новин, маніпуляцій та інформаційних атак, які можуть впливати на

суспільну думку та провокувати конфлікти. Також важливим викликом є ризик формування «інформаційних бульбашок», коли користувачі отримують лише ту інформацію, яка відповідає їхнім поглядам, що може призводити до радикалізації позицій та поляризації суспільства.

Аналіз впливу соціальних мереж на формування громадянського суспільства в Україні зазначено у додатку 3.

Таким чином, соціальні мережі є потужним інструментом формування громадянського суспільства в Україні, що сприяє розвитку демократичних процесів, активізації громадської участі та мобілізації суспільства у кризові періоди. Водночас важливо підвищувати рівень медіаграмотності населення, впроваджувати ефективні механізми боротьби з дезінформацією та розвивати культуру конструктивного діалогу в цифровому просторі.

Майбутнє соціальних мереж у формуванні громадянського суспільства в Україні тісно пов'язане з кількома ключовими тенденціями, які можуть суттєво вплинути на їх розвиток та ефективність.

Однією з таких тенденцій є **регулювання** соціальних мереж. У зв'язку з поширенням дезінформації, фейкових новин та порушень конфіденційності даних, уряди та міжнародні організації активно працюють над розробкою законодавчих норм для контролю за контентом в Інтернеті. Це включає створення законів, які зможуть ефективно боротися з дезінформацією, захищати особисті дані користувачів та забезпечувати відповідальність платформ за поширення шкідливого контенту. Регулювання соціальних мереж дозволить знизити рівень маніпуляцій та підвищити прозорість інформаційного середовища, що сприятиме формуванню здорового громадянського суспільства.

Цифрова грамотність — ще один важливий аспект майбутнього соціальних мереж. В умовах інформаційної перенасиченості та швидкого поширення фейкових новин, навчання громадян критичному мисленню та правильному сприйняттю інформації стає надзвичайно важливим. Громадяни повинні вміти аналізувати джерела інформації, відрізняти правдиві новини

від фейкових, розуміти принципи роботи алгоритмів соціальних мереж та обирати надійні джерела для формування власної думки. Підвищення рівня цифрової грамотності серед населення дозволить зміцнити основи громадянського суспільства та зменшити вплив маніпуляцій в інформаційному просторі.

Останньою, але не менш важливою тенденцією є **інновації** у використанні нових технологій. Наприклад, блокчейн — технологія, що може бути застосована для забезпечення прозорості та безпеки у сфері соціальних мереж. Блокчейн дозволяє створювати прозорі системи для підтвердження достовірності інформації, забезпечуючи захист від фальшування та маніпуляцій. Такі технології можуть стати важливими інструментами для боротьби з дезінформацією, а також для забезпечення безпеки особистих даних користувачів.

У результаті, розвиток соціальних мереж в Україні у майбутньому має велику потенційну роль у формуванні громадянського суспільства. Проте для того, щоб цей потенціал був реалізований на користь суспільства, необхідно зосередитись на впровадженні відповідного регулювання, підвищенні рівня цифрової грамотності та впровадженні новітніх технологій, що забезпечать прозорість і безпеку.

2.2 Соціальні мережі та їх вплив на економічну, соціальну та політичну сферу громадянського суспільства

Соціальні мережі стали невід’ємною частиною сучасного суспільства, впливаючи на економічні, соціальні та політичні процеси. Вони відіграють значну роль у формуванні громадянського суспільства, адже забезпечують відкриту комунікацію, створюють нові можливості для бізнесу та активізують суспільно-політичну взаємодію. Їхній вплив охоплює широке

коло аспектів, зокрема економічну діяльність, соціальну взаємодію та політичну активність.

В економічній сфері соціальні мережі стали ефективним інструментом ведення бізнесу, маркетингу та підприємницької діяльності. Платформи, такі як Facebook, Instagram, TikTok та LinkedIn, дозволяють компаніям взаємодіяти з клієнтами, проводити рекламні кампанії та аналізувати ринок. Соціальні мережі також спрощують процес виходу малого та середнього бізнесу на міжнародний ринок, надаючи можливість прямої взаємодії з покупцями. Важливим аспектом є розвиток електронної комерції та цифрового маркетингу, що сприяє зростанню економічної активності та створенню нових робочих місць. Однак соціальні мережі також мають негативні наслідки, зокрема ризик шахрайства, недобросовісної конкуренції та маніпуляцій на ринку через поширення неправдивої інформації.

В цій сфері соціальні мережі стали потужним інструментом для цифрового маркетингу, який дає можливість бізнесу просувати свої товари та послуги на величезній аудиторії. Крім того, соціальні мережі активно інтегруються в електронну комерцію, що дозволяє підприємцям продавати товар безпосередньо через ці платформи, зменшуючи витрати на організацію традиційного продажу. Вони також підтримують розвиток фрілансу та віддаленої роботи, надаючи можливість людям знайти роботу і будувати кар'єру, а також сприяють популяризації віддалених професій, що особливо актуально в умовах глобалізації та нових викликів. Один із яскравих прикладів використання соціальних мереж в економіці — це популярні в Україні Telegram-канали, через які підприємці продають товари та послуги, безпосередньо взаємодіючи зі споживачами.

Згідно нещодавніх досліджень, 43% компаній переглядають соцмережі кандидатів, що відгукнулися на вакансії; 70% компаній використовують скринінг соцмереж під час найму. А 57% не беруть кандидатів на роботу через те, що знайшли у їхніх профілях. [27]

У соціальній сфері соціальні мережі сприяють інтеграції людей у глобальну спільноту, формуванню мережі контактів та підтримці соціальних зв'язків. Вони забезпечують швидкий доступ до інформації, що дозволяє громадянам бути обізнаними щодо суспільних подій та проблем. Завдяки соціальним мережам активізується волонтерська діяльність, благодійні ініціативи та громадські проєкти, що позитивно впливає на розвиток соціальної відповідальності. Водночас існують і загрози, такі як кібербулінг, залежність від соцмереж та вплив інформаційних маніпуляцій, що може викликати соціальну ізоляцію або формування викривлених уявлень про реальність.

Соціальні мережі стали також важливими платформами для освіти та саморозвитку, де користувачі можуть брати участь у вебінарах, навчальних курсах або просто переглядати корисні відео, як, наприклад, на YouTube. Вони стали місцем для обміну знаннями та інформацією, що допомагає людям розвиватися і підвищувати свою кваліфікацію. Крім того, соціальні мережі активно використовуються для організації громадянських ініціатив, благодійних акцій та збору коштів для соціальних проєктів. За допомогою соціальних мереж стало можливим мобілізувати громадян для допомоги під час кризи, як це відбувалося під час пандемії COVID-19 або під час війни в Україні [24].

У політичній сфері соціальні мережі стали важливим механізмом впливу на громадську думку, мобілізації виборців та комунікації між громадянами й урядом. Вони використовуються для поширення політичних програм, залучення підтримки виборців та організації протестних рухів. Яскравим прикладом є політичні події в Україні, зокрема Революція Гідності, де соціальні мережі відіграли ключову роль у координації громадянської активності та протидії інформаційним атакам. Політичні лідери та партії активно використовують цифрові платформи для формування іміджу та впливу на масову свідомість. Проте соціальні мережі можуть стати

інструментом маніпуляцій, пропаганди та дезінформації, що несе загрозу демократичним процесам.

Політики використовують ці платформи для того, щоб звертатися до громадян, анонсувати свої ініціативи і відповідати на запитання. Це робить політичний процес більш прозорим і доступним для громадян. Соціальні мережі також стали майданчиком для організації протестів та громадських рухів, надаючи можливість швидко мобілізувати людей для участі в акціях, як це було під час Революції Гідності в Україні. Вони допомагають поширювати інформацію про порушення прав людини, корупцію та інші політичні проблеми. Виборчі кампанії також значною мірою переміщаються в онлайн-простір, де політики використовують соціальні мережі для агітації, збору підтримки та боротьби з дезінформацією. Використання даних користувачів дозволяє націлювати політичні повідомлення на конкретні виборчі групи, що значно підвищує ефективність виборчих кампаній [25, с. 2-6].

Вплив соціальних мереж на різні сфери громадянського суспільства наведено у додатку И.

У період з 2020 по 2025 роки в Україні було зафіксовано кілька резонансних випадків, коли завдяки активності в соціальних мережах такі злочини набували широкого розголосу.

У березні 2023 року Служба безпеки України (СБУ) викрила в Хмельницькій області ботоферму, яка через соціальні мережі поширювала фейки про війну в Україні. Понад 2000 ботів розповсюджували дезінформацію про ситуацію на фронті та закликали громадян ухилятися від мобілізації. Ця мережа також займалася дискредитацією військово-політичного керівництва та підрозділів Сил оборони України. Замовниками послуг ботоферми були представники російських спецслужб, які використовували фальшиві акаунти в популярних соціальних мережах від імені нібито пересічних українців [9]

У червні 2024 року Харківська обласна прокуратура оголосила підозру 52-річному мешканцю Харкова за виготовлення та поширення комуністичної символіки й пропаганду комуністичного режиму. За даними слідства, чоловік публікував в інтернеті матеріали з прославленням комуністичного режиму, переважно в забороненій в Україні соціальній мережі «ВКонтакте». Він поширював матеріали з комуністичною символікою у вигляді герба СРСР та портретів Леніна і Сталіна [1].

У травні 2023 року СБУ ліквідувала мережу ботоферм з аудиторією майже 200 тисяч користувачів, які через соціальні мережі поширювали дезінформацію для дестабілізації суспільно-політичної ситуації в Україні. Ці ботоферми використовувалися для розповсюдження фейкових новин та маніпулятивних матеріалів, що підривали довіру до державних інституцій та сприяли поширенню панічних настроїв серед населення [9].

У листопаді 2024 року було зафіксовано зростання кількості злочинів з використанням месенджерів. З початку 2021 року по жовтень 2024 року в Єдиному державному реєстрі судових рішень зафіксовано 13,2 тисячі вироків, у яких згадувалися популярні месенджери, такі як Viber, Instagram, Telegram, Signal, TikTok, WhatsApp та Facebook. Найпоширенішими злочинами були торгівля та зберігання наркотиків (44% вироків), а також виготовлення фальшивих документів (16% справ). Месенджери також використовувалися для посягання на територіальну цілісність, державної зради та шпигунства [2].

У червні 2023 року розслідування BBC виявило, що соціальні мережі видаляють відео, які можуть бути доказами воєнних злочинів Росії в Україні. Через автоматичні алгоритми модерації платформи видаляють контент із насильницькими сценами, що може призвести до втрати важливих доказів порушень прав людини. Правозахисники закликають соціальні мережі вжити заходів для збереження такої інформації [28].

Ці приклади демонструють, як соціальні мережі можуть бути використані як для викриття політичних та корупційних злочинів, так і для

поширення дезінформації. Активність громадян та правоохоронних органів у цифровому просторі сприяє відновленню правосуддя та забезпеченню прозорості в суспільстві.

Разом із численними перевагами, соціальні мережі несуть і деякі ризики. Зокрема, фейкові новини та пропаганда можуть викривляти реальність і маніпулювати громадською думкою. Алгоритми, які керують цими платформами, часто створюють "фільтровані бульбашки", в яких люди отримують лише інформацію, яка підтверджує їхні погляди, що може призвести до поляризації суспільства. Крім того, існує загроза порушення конфіденційності, оскільки дані користувачів можуть бути використані для комерційних або політичних цілей без їхнього відома чи згоди.

Майбутнє соціальних мереж у розвитку громадянського суспільства, ймовірно, буде визначатися кількома ключовими тенденціями. Зокрема, очікується, що регулювання цих платформ посилиться, зокрема для боротьби з дезінформацією та захисту даних користувачів. Цифрова грамотність також стане важливим напрямом розвитку, оскільки громадяни повинні навчатися критичному мисленню та ефективному використанню інформації в Інтернеті. Також можна очікувати на впровадження інновацій, таких як штучний інтелект і блокчейн, для забезпечення прозорості, безпеки та надійності соціальних мереж.

Таким чином, соціальні мережі суттєво впливають на економічну, соціальну та політичну сфери громадянського суспільства, створюючи нові можливості для розвитку бізнесу, соціальної взаємодії та демократичного управління. Водночас їхній вплив має як позитивні, так і негативні аспекти, тому важливо розвивати механізми захисту від дезінформації, формувати культуру критичного мислення та забезпечувати етичне використання цифрових технологій.

2.3 Особливості використання соціальних мереж в умовах війни та мобілізації громадян

В Україні соціальні мережі відіграють особливу роль під час війни з Росією, допомагаючи як у мобілізації громадян для підтримки фронту, так і у боротьбі з інформаційною війною, розповсюдженням фейкових новин та пропаганди.

Однією з основних особливостей використання соціальних мереж під час війни є боротьба за інформаційний простір. В умовах конфлікту, коли традиційні канали комунікації можуть бути закриті або під контролем ворога, соціальні мережі надають можливість громадянам отримувати доступ до незалежної інформації та висловлювати свою думку. З іншого боку, соціальні мережі стають майданчиком для розповсюдження дезінформації, пропаганди та маніпуляцій.

В Україні, де війна з Росією супроводжується активними інформаційними атаками, соціальні мережі стали ключовим інструментом у боротьбі з фейковими новинами. Влада та волонтерські організації активно використовують платформу для надання реальної інформації, звітів про ситуацію на фронті, а також для роз'яснення важливих питань, пов'язаних з мобілізацією та підтримкою військових.

Офіційні акаунти уряду України, Збройних сил та незалежних фактчекінгових організацій, таких як StopFake і VoxCheck, щодня спростовують ворожі наративи.

Прикладом ефективного використання соцмереж є діяльність Центру протидії дезінформації при РНБО України. Через Telegram, Facebook і Twitter ця структура поширює оперативні спростування фейків, які розповсюджуються ворожими каналами. Одним із найвідоміших випадків була дискредитація фейку про «біологічні лабораторії НАТО в Україні», що активно просувався російськими ЗМІ та соцмережами у 2022 році.

Також важливу роль відіграє волонтерський рух «КіберСпротив», який через соціальні мережі координує атаки на російські пропагандистські ресурси та викриває дії окупантів.

У період мобілізації соціальні мережі стають основним інструментом для мобілізації ресурсів, залучення волонтерів та підтримки військових. Урядові органи, військові, а також громадські ініціативи активно використовують соцмережі для збору коштів, організації благодійних акцій, а також для координації волонтерських груп. Наприклад, численні групи у Facebook, Telegram та інших платформах стали місцем для координації роботи волонтерів, збору гуманітарної допомоги, а також для обміну інформацією між тими, хто потребує допомоги, і тими, хто її надає.

Соціальні мережі використовуються для мобілізації громадян до участі в акціях, підтримки державних ініціатив, збору підписів під петиціями та ін. Наприклад, в Україні соціальні мережі стали платформою для агітації на підтримку Збройних Сил, збору коштів на закупівлю техніки, ліків та інших необхідних ресурсів.

Одним із найяскравіших прикладів є діяльність фонду «Повернись живим», який завдяки соціальним мережам у 2022-2023 роках зміг зібрати мільйони гривень на підтримку українських військових. Аналогічну роль відіграє фонд Сергія Притули, який активно залучає українців через соцмережі для реалізації масштабних проєктів, таких як закупівля супутника для ЗСУ. Краудфандингові платформи, такі як "Спільно", "Повернись живим" та "United24", активно використовують соціальні мережі для залучення пожертв. Хештеги, такі як #StandWithUkraine, допомагають поширювати інформацію про збори коштів у світі.

Крім того, Telegram-канали стали основним інструментом для організації евакуації цивільних із зон бойових дій. Оперативні оновлення про безпечні маршрути та гуманітарну допомогу в режимі реального часу дозволяють рятувати життя тисяч людей.

Не менш важливою є роль соціальних мереж у підтримці морального духу населення. В умовах війни соціальні мережі стають місцем для обміну емоціями, підтримки, обговорення подій та переживань. Вони дозволяють людям знайти підтримку, ділитися переживаннями, а також допомагати один одному через благодійні ініціативи або волонтерську діяльність.

Наприклад, акаунти Офісу Президента та Генштабу ЗСУ регулярно публікують відео бойової роботи українських військових, історії про героїзм захисників та відеозвернення президента Володимира Зеленського, які стали символом стійкості українського народу.

Популярними стали також флешмоби на підтримку України, зокрема «#ArmUkraineNow», який закликав міжнародну спільноту до постачання зброї для ЗСУ.

Багато організацій, таких як "Твоя опора" та "Голос душі", надають консультації через соціальні мережі.

Одночасно, постійна присутність насильства, кровопролиття, жертв та руйнувань у новинах соціальних мереж може мати негативний вплив на психоемоційний стан людей. Довготривале споживання такої інформації може спричинити стрес, тривогу та навіть депресію, особливо серед тих, хто переживає конфлікт безпосередньо.

Водночас використання соціальних мереж в умовах війни несе ряд викликів та ризиків. По-перше, це питання безпеки та конфіденційності. У країні, що перебуває в стані війни, захист особистих даних та інформаційних ресурсів набуває особливої важливості. Неодноразово відбувалися кібератаки, спроби виявлення розташування військових або волонтерів, а також збору персональних даних для їх подальшого використання у шкідливих цілях.

По-друге, дезінформація і пропаганда стали серйозною загрозою. Зокрема, під час війни в Україні російські спецслужби використовують соціальні мережі для поширення неправдивої інформації, провокацій та

маніпуляцій. Це веде до розколу громадської думки, поширення паніки, дезорганізації та навіть підриву морального духу серед населення.

У 2023 році СБУ зафіксувала кілька випадків, коли громадяни випадково або навмисно публікували інформацію, що допомогла ворогу скоригувати удари по військових позиціях. Через це було запроваджено кримінальну відповідальність за поширення даних про переміщення ЗСУ без офіційного дозволу.

Ще одна загроза – діяльність російських ботів та агентів впливу в українському інформаційному просторі. За даними кіберрозвідки, у 2023 році РФ використовувала понад 1500 Telegram-каналів для просування пропаганди та сіяння паніки серед українців.

Отож, під час війни доступ до оперативної та достовірної інформації стає критично важливим. Соціальні мережі, такі як Telegram, Twitter, Facebook та Instagram, виконують ключову роль у поширенні новин:

- Соціальні мережі дозволяють поширювати інформацію в режимі реального часу, що особливо важливо під час бойових дій.
- Платформи, такі як StopFake та FactCheck.ua, активно працюють у соціальних мережах, щоб боротися з дезінформацією та пропагандою.
- Через соціальні мережі громадяни отримують попередження про повітряні тривоги, евакуацію та інші важливі повідомлення.

Використання соціальних мереж в умовах війни має свої особливості: Користувачі повинні бути обережними, щоб не поширювати інформацію, яка може допомогти ворогу.

Соціальні мережі стали ключовим інструментом в умовах війни та мобілізації громадян в Україні. Вони сприяють поширенню правдивої інформації, підтримці військових та волонтерів, формуванню національної єдності та координації громадських ініціатив. Водночас їх використання потребує відповідальності, обережності та дотримання правил інформаційної

безпеки, щоб уникнути негативних наслідків, пов'язаних із витоком даних чи інформаційними атаками ворога.

У другому розділі досліджено вплив соціальних мереж на громадянське суспільство в Україні, зокрема їх роль у формуванні громадянської активності, розвитку економічних, соціальних та політичних процесів, а також особливості використання соціальних мереж в умовах війни та мобілізації громадян.

Соціальні мережі в Україні стали невід'ємною частиною громадянського суспільства, значно змінюючи механізми взаємодії між людьми, бізнесом, урядом та іншими інститутами. Вони відіграють важливу роль у розвитку економіки, зокрема через цифровий маркетинг, електронну комерцію та фріланс, надаючи підприємцям можливість швидко адаптуватися до змінюваних умов. Водночас, соціальні мережі активно використовуються для вирішення соціальних питань, таких як організація благодійних акцій, підтримка громадянських ініціатив та просування освітніх програм.

Особливо важливу роль соціальні мережі відіграють у політичній сфері, де вони стають майданчиком для політичних комунікацій, організації протестів та виборчих кампаній, а також для боротьби з дезінформацією та пропагандою. В умовах війни соціальні мережі не лише сприяють мобілізації громадян та збору ресурсів, а й стають інструментом боротьби з інформаційною агресією та маніпуляціями.

В умовах військового конфлікту в Україні, соціальні мережі виступають важливим інструментом у підтримці морального духу громадян, координації волонтерської діяльності та боротьби з фейковими новинами. Однак, одночасно з їх перевагами, виникають і численні ризики, пов'язані з безпекою, конфіденційністю та маніпуляцією інформацією.

Таким чином, соціальні мережі в Україні стали потужним інструментом у формуванні та розвитку громадянського суспільства, сприяючи його активізації, мобілізації ресурсів та реалізації соціальних і політичних

ініціатив. Водночас необхідність регулювання їх використання для захисту від дезінформації та забезпечення безпеки є важливим завданням для розвитку громадянського суспільства в умовах сучасних викликів.

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Громадянське суспільство в Україні продовжує активно розвиватися, адаптуючись до викликів сучасності та війни. У 2021 році була затверджена Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, яка визначає ключові напрями та заходи для підтримки неурядових організацій та ініціатив [14].

У 2023–2024 роках спостерігалось активне впровадження цієї стратегії. Зокрема, у квітні 2024 року розпочалися обговорення для підготовки плану заходів на 2025–2026 роки, що свідчить про постійну адаптацію та оновлення підходів до розвитку громадянського суспільства [15].

Організації, такі як Razom for Ukraine, розширюють свою підтримку громадянського суспільства, надаючи гранти, менторську підтримку та організовуючи освітні заходи. Це сприяє зміцненню потенціалу неурядових організацій в умовах війни [20].

У Києві також триває підготовка проекту Міської цільової програми «Сприяння розвитку громадянського суспільства у місті Києві на 2025–2027 роки», що підкреслює важливість локальних ініціатив у цьому процесі [19].

У вересні 2024 року відбувся всеукраїнський Тиждень громадянського суспільства, організований Міністерством культури та інформаційної політики України. Цей захід сприяв обміну досвідом та консолідації зусиль між різними організаціями та ініціативами [3].

Таким чином, попри виклики, пов'язані з війною, громадянське суспільство в Україні демонструє стійкість та адаптивність, продовжуючи розвиватися та відігравати важливу роль у житті країни.

Громадянське суспільство в Україні за останні десятиліття зазнало значних змін, і соціальні мережі відіграли у цьому процесі ключову роль. Вони стали не лише платформою для комунікації, а й потужним інструментом для мобілізації, організації та впливу на суспільно-політичні

процеси. В Україні ці процеси набули особливої динаміки після 2014 року, а з початком повномасштабної війни у 2022 році соцмережі стали потужним фактором мобілізації, волонтерського руху та політичної активності. Вони впливають на всі аспекти суспільного життя – від формування суспільної думки та боротьби з пропагандою до організації допомоги військовим і цивільним.

Соціальні мережі стали каталізатором змін в українському суспільстві, особливо в умовах війни. Вони не лише змінили способи комунікації, але й стали потужним інструментом для розвитку громадянського суспільства, мобілізації громадян та формування національної ідентичності.

Завдяки соціальним мережам українці отримали можливість впливати на політичні рішення, об'єднуватися навколо важливих ініціатив і протидіяти інформаційним загрозам. Такі платформи, як Facebook, Instagram, Telegram, TikTok та Twitter, стали не лише засобами комунікації, а й механізмами впливу на державну політику та соціальні процеси.

Під час Революції Гідності у 2013-2014 роках соцмережі відіграли ключову роль у мобілізації громадян. Це стало початком епохи «цифрового громадянського суспільства» в Україні, коли активісти та волонтери використовували онлайн-платформи для самоорганізації. Подібна ситуація спостерігалася і в 2022-2023 роках, коли українці через соціальні мережі координували евакуацію, допомогу військовим та гуманітарні ініціативи.

Одним із найяскравіших прикладів став флешмоб #ArmUkraineNow, який через Twitter та Facebook сприяв залученню міжнародної спільноти до надання військової допомоги Україні. Також варто згадати онлайн-кампанії проти проросійських наративів у TikTok, де українські блогери активно викривали фейки та пояснювали міжнародній аудиторії реальний стан речей.

Соціальні мережі значно полегшили організацію волонтерського руху. Фонди, такі як «Повернись живим», Фонд Сергія Притули та United24, активно використовують Facebook, Instagram та Telegram для збору коштів на підтримку ЗСУ. Лише за перший рік повномасштабної війни завдяки

соцмережам вдалося зібрати мільярди гривень на дрони, автомобілі, амуніцію та гуманітарну допомогу.

Крім того, Telegram-канали стали головними платформами для координації евакуації мирного населення. Наприклад, спільноти, створені у 2022 році для вивезення людей із Маріуполя, Харкова та Бахмута, врятували тисячі життів завдяки швидкому розповсюдженню інформації про безпечні маршрути.

В умовах війни соцмережі стали ключовим елементом інформаційного фронту. Українські фактчекінгові ініціативи, такі як StopFake та VoxCheck, активно борються з російською дезінформацією, спростовуючи фейки та маніпуляції. Уряд України та СБУ регулярно повідомляють у соцмережах про ліквідацію ботоферм, які використовуються для розповсюдження панічних настроїв серед українців.

Одним із прикладів є викриття в березні 2023 року великої мережі ботів, що поширювала фейки про нібито провал українського контрнаступу. Завдяки публічному розголосу в соцмережах вдалося швидко нейтралізувати цей інформаційний вплив.

Попри позитивні аспекти, існують значні ризики, пов'язані з використанням соцмереж у воєнний час. Один із головних – витік конфіденційної інформації. Через публікацію відео та фото українці іноді несвідомо допомагають ворогу коригувати вогонь. У відповідь на це було запроваджено законодавчі обмеження щодо розповсюдження інформації про переміщення військ.

Ще одна загроза – інформаційні атаки. Росія активно використовує Telegram, TikTok та навіть Instagram для поширення маніпулятивних матеріалів. У 2024 році кіберрозвідка виявила понад 1500 російських Telegram-каналів, що діяли на території України, поширюючи паніку та дискредитуючи уряд.

Очікується, що соціальні мережі продовжать відігравати ключову роль у розвитку громадянського суспільства України.

1. Соцмережі ставатимуть ще важливішим каналом комунікації між владою та громадянами. Очікується, що онлайн-голосування, електронні петиції та цифрові консультації набудуть більшого значення.
2. Волонтерські ініціативи ще активніше використовуватимуть соцмережі для збору коштів та координації допомоги. Україна може стати лідером у сфері краудфандингу, залучаючи міжнародну підтримку через онлайн-платформи.
3. Держава продовжить розвивати стратегії боротьби з дезінформацією, посилюючи контроль над ворожими інформаційними атаками. Водночас важливо буде зберігати баланс між свободою слова та національною безпекою.
4. Платформи, такі як Twitter, Facebook та Instagram, і надалі використовуватимуться для просування українських інтересів на міжнародній арені. Українські активісти можуть розвивати глобальні інформаційні кампанії, привертаючи увагу до воєнних злочинів Росії та необхідності підтримки України.
5. Важливим викликом залишатиметься навчання громадян основам цифрової безпеки, критичного мислення та вміння відрізняти правдиву інформацію від маніпуляцій.

Соціальні мережі відіграють критично важливу роль у розвитку громадянського суспільства в Україні, особливо в умовах війни. Вони сприяють мобілізації населення, поширенню правдивої інформації, організації волонтерських ініціатив та боротьбі з пропагандою. Водночас їхнє використання потребує обережності, оскільки існують ризики, пов'язані з витоком даних та інформаційними атаками.

Прогноз розвитку громадянського суспільства свідчить, що соціальні мережі і надалі залишатимуться головним інструментом комунікації, мобілізації та впливу на політичні та соціальні процеси в Україні. Їхнє

грамотне використання може допомогти Україні не лише у війні, а й у майбутньому відновленні країни та зміцненні демократичних інститутів.

У третьому розділі було розглянуто розвиток громадянського суспільства в Україні під впливом соціальних мереж, що стало можливим завдяки значному поширенню цифрових технологій та мобільних платформ. Соціальні мережі впливають на всі аспекти життя громадян, включаючи політичну, соціальну та економічну сфери. Вони забезпечують нові можливості для громадянської активності, сприяють мобілізації громадян в умовах криз, таких як війна, а також допомагають у формуванні громадської думки та політичних позицій.

Важливим аспектом стало використання соціальних мереж як інструменту для боротьби з дезінформацією, поширення правдивої інформації та мобілізації ресурсів для соціальних ініціатив. Соціальні мережі також відіграють важливу роль у розвитку малого та середнього бізнесу, сприяючи розвитку електронної комерції та нових бізнес-моделей. Разом із тим, в умовах мобілізації та війни соціальні мережі стають критичним інструментом для підтримки зв'язку, координації дій та організації допомоги.

Проте використання соціальних мереж у таких умовах ставить перед суспільством низку викликів, зокрема питання безпеки даних, конфіденційності та необхідності боротьби з маніпуляціями та дезінформацією. Незважаючи на це, соціальні мережі стають все більш важливим фактором у розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки вони надають громадянам доступ до нових можливостей для взаємодії, підвищення рівня обізнаності та участі у громадському житті.

Таким чином, соціальні мережі не лише сприяють розвитку громадянського суспільства в Україні, але й створюють нові можливості для його зміцнення в умовах сучасних викликів, одночасно викликаючи

необхідність у створенні ефективних механізмів для їхнього регулювання та захисту від негативних впливів.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми «Вплив соціальних мереж на формування громадянського суспільства в Україні» були досягнуті поставлені завдання, що дозволило отримати комплексне уявлення про роль цифрових комунікацій у трансформаційних процесах сучасного українського суспільства.

1. Здійснено аналіз різних підходів до розуміння громадянського суспільства та соціальних мереж. Громадянське суспільство — це спільнота вільних громадян та їхніх об'єднань, які діють незалежно від держави задля захисту прав, свобод і спільного блага. Громадянське суспільство розглянуто з позицій класичного, марксистського та неоінституціонального підходів. Класичний підхід акцентує на свободі особистості, марксистський — на економічній основі суспільства, а інституціональний — на ролі громадських організацій. Соціальні мережі визначено як новітній інструмент комунікації, що створює нові соціальні зв'язки, підтримує ініціативи та посилює публічну участь громадян.
2. Проаналізовано роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів в Україні. Встановлено, що вони стали ключовим інструментом мобілізації громадян, поширення інформації та впливу на громадську думку. Зокрема, під час Революції Гідності соціальні мережі забезпечували координацію протестних дій і формували національну солідарність.

У мирний час платформи активно використовуються для агітації під час виборів, організації ініціатив та контролю за діями влади. Яскравим прикладом цього є діяльність руху «Чесно», який за допомогою соціальних мереж здійснює моніторинг виборчого процесу. Таким чином, соціальні мережі сприяють активному залученню громадян до політики та посиленню демократичних практик.

3. У процесі аналізу встановлено, що роль соціальних мереж у формуванні громадянської активності значно зростає під час війни. У мирний час вони виконують функцію комунікаційного простору, сприяючи формуванню громадської думки, політичній участі та волонтерським ініціативам.

В умовах війни соціальні мережі стають критично важливими для мобілізації громадян, координації допомоги та інформаційного спротиву. Яскравим прикладом є діяльність фонду «Повернись живим», який завдяки соціальним мережам зібрав мільйони гривень на потреби ЗСУ. Також Telegram-канали широко використовуються для оперативного інформування щодо евакуації з зон бойових дій.

Соцмережі сприяють поширенню правдивої інформації, підтримці морального духу та міжнародній увазі до подій в Україні, зокрема через хештеги на кшталт #StandWithUkraine.

4. Проаналізовано вплив соціальних мереж на активізацію громадської думки, політичної участі та мобілізації. Соціальні мережі стали важливим інструментом активізації цього суспільства: вони дають можливість висловлювати думку, організовувати ініціативи, впливати на владу.

Прикладом є петиція щодо створення антикорупційного суду, яка зібрала понад 50 тис. підписів, та діяльність руху «Чесно». Такі приклади свідчать про зростання політичної участі громадян завдяки цифровим інструментам. У мирний час вони виступають платформою для горизонтальних зв'язків між громадянами — волонтерські рухи, громадські ініціативи та соціальні проекти набувають сили завдяки онлайн-спільнотам, як це було, наприклад, під час виборчих кампаній 2019 року.

5. Визначено основні тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні під впливом соціальних мереж. Головними тенденціями є: посилення ролі цифрового активізму, поява нових форм самоорганізації, зростання значення інформаційної безпеки та регулювання цифрового простору. Уряд та громадські організації працюють над підвищенням медіаграмотності населення, впровадженням інновацій (як-от блокчейн у верифікації даних), і над зміцненням прозорості у комунікації. Приклад — впровадження Національної стратегії розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, активне грантове та менторське забезпечення ініціатив (Razom for Ukraine, United24 тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барометр блогосфери: п'ять основних тенденцій зафіксував ІМІ в другому кварталі 2024 року [Електронний ресурс] URL: <https://imi.org.ua/monitorings/barometr-blogosfery-p-yat-osnovnyh-tendentsij-zafiksuvav-imi-u-drugomu-kvartali-2024-roku-i62422>
2. В Україні за час війни зросла кількість злочинів з використанням месенджерів, — «ЕП» [Електронний ресурс] URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/36710/2024-11-13-v-ukraini-za-chas-viyny-zrosla-kilkist-zlochyniv-z-vykorystannyam-mesendzheriv-ep/>
3. Відбудеться всеукраїнський Тиждень громадянського суспільства [Електронний ресурс] URL: <https://mon.gov.ua/news/vidbudetsia-vseukrainskyi-tyzhden-hromadianskoho-suspilstva>
4. Гвоздєв В. М. «Блогінг як вияв і знаряддя громадянської журналістики», Вісник Львівського ун-ту Серія журн., 2013. Вип. 38. С. 469–476.
5. Городенко Л. М. «Комунікативні парадигми розвитку мережевих соціальних спільнот», Інформаційне суспільство, 2014, Вип. 19. С. 68–72.
6. Дзюба О. Соціальні мережі як інструмент громадянської активності в Україні. Київ: Видавництво КНУ, 2018. С. 10-18.
7. Дубняк К.В. «Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією», Держава та регіони, Серія: «Соціальні комунікації», 2014. №3. С.122-126. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2014_3_28
8. Іщенко Н. «Чим небезпечні нові медіа і що з цим робити», 2019. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/media/socmerezhi-i-my>
9. Кібератаки як воєнні злочини. Огляд моніторингу дотримання цифрових прав українців [Електронний ресурс] URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/kiberataky-yak-voyenni-zlochyny-oglyad-monitoryngu-dotrymannya-tsyfrovyh-prav-ukrayintsiv/>

10. Кумпаненко Н. С. «Соціальні мережі як засіб формування громадянського суспільства», Політологічний вісник, 2015. №21. С. 97-105.
11. Марутян Р. «Соціальні мережі як виклик національній безпеці», Безпекові студії, 2012. №5. С. 2-5.
12. Матійчик А. В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України суспільства, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2016. 221 с. URL: http://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/01/dis_matiychyk.pdf
13. Медіаспоживання українців: третій рік повномасштабної війни [Електронний ресурс] URL: <https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspozhyvannya-ukrayinciv-tretyi-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292>
14. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [Електронний ресурс] URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva/natsionalna-stratehiia-spriyannia-rozvytku-hromadianskoho-suspilstva-v-ukraini-na-2021-2026-roky>
15. Нацстратегія сприяння розвитку громадянського суспільства: стартують обговорення для підготовки плану на 2025–2026 роки [Електронний ресурс] URL: <https://cs.detector.media/law-and-money/texts/186061/2024-04-11-natsstrategiya-spryyannya-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva-startuyut-obgovorennya-dlya-pidgotovky-planu-na-20252026-roky/>
16. Онищенко О.С, Горовий В.М, та Попик В.Ф. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства, НАН України, Нац. Б-ка України ім. В.І.Вернадського, Київ, 2013. 220 с.
17. Поліщук В. Роль соціальних мереж у формуванні громадянського суспільства. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. С. 116-123.
18. Почепцов Г. Теорія Комунікації. Ваклер, 2001. С. 17-24.

19. Про підготовку проекту Міської цільової програми «Сприяння розвитку громадянського суспільства у місті Києві на 2025-2027 роки» [Електронний ресурс] URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_pidgotovku_proyektu_misko_tsilovo_programi_spriyannya_rozvitku_gromadyanskogo_suspilstva_u_misti_kiyevi_na_2025-2027_roki/
20. «Разом Сильніші»: RAZOM розширює підтримку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] URL: <https://www.razomforukraine.org/ua/razom-sylnishi-razom-rozshyryue-pidtrymku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukraini/>
21. Сахань О. М. Про використання соціальних мереж Інтернету як засобу створення іміджу політичної влади в Україні, Вісник Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2014. № 2. С. 143-154. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/8355/1/Sahan_143.pdf
22. Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства. Київ: НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2014. С.5-12. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003126>
23. «Статистика використання соціальних мереж в Україні», Digital Ukraine, 2023 [Електронний ресурс] URL: [Digital 2023: Ukraine — DataReportal — Global Digital Insights](#)
24. Фісенко Т. В. Соціальні інтернет-мережі як засіб задоволення інформаційних потреб, Наукові записки Інституту журналістики, Т. 41, 2010. С. 2-6. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzizh/2010_41/Fisenko.pdf
25. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив, Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ, 2015. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001518> Шевченко Т.

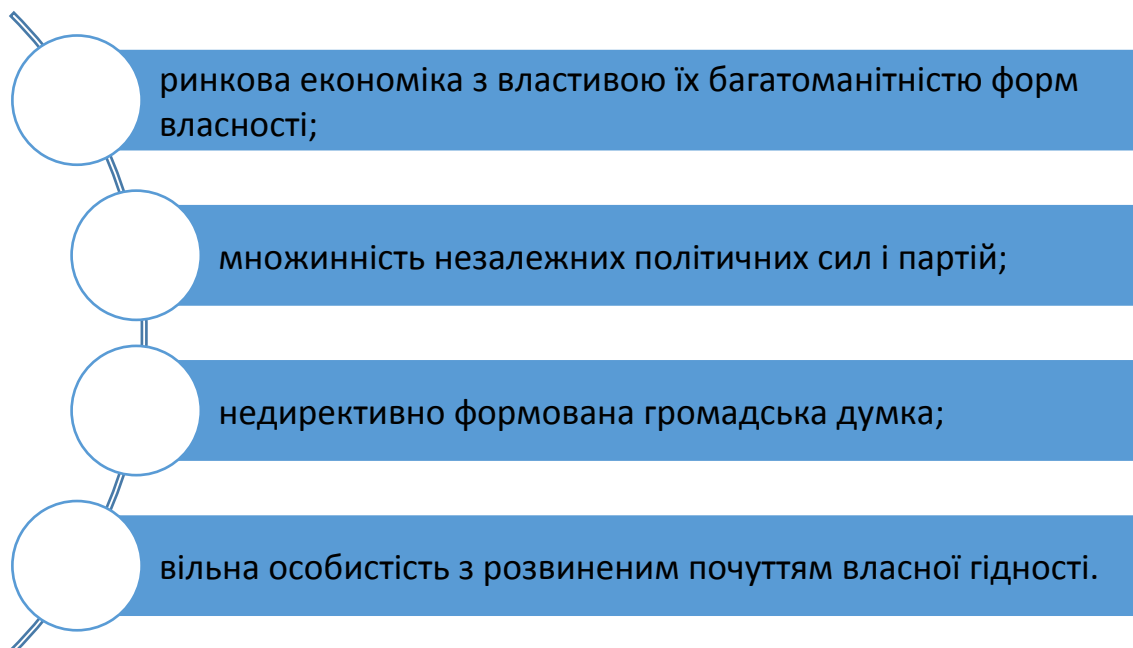
- Соціальні мережі та їх вплив на політичні процеси в Україні. Харків: Видавництво ХНУ. 2019. С. 7-12.
- 26.Шостак І. Як роботодавці аналізують соцмережі кандидатів і що з цим робити [Електронний ресурс] URL: <https://happymonday.ua/yak-robotodavtsi-analizuyut-sotsmerezhi-kandydativ>
 - 27.Як соцмережі видаляють докази воєнних злочинів Росії в Україні. Розслідування BBC [Електронний ресурс] URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65774526>
 - 28.Bennett, W. L., & Segerberg, A. The logic of connective action. Information, Communication & Society. 2012. P. 748-770
 - 29.Boyd, D. M., & Ellison, N. B. Social network sites: Definition, history, and scholarship. Journal of Computer-Mediated Communication. 2007. P. 210-230.
 - 30.Castells, M. Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. Polity Press. 2012. P. 1-20.
 - 31.Kaplan, A. M., & Haenlein, M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. Business Horizons. 2010. P. 59-68.
 - 32.Rainie, L., & Wellman, B. Networked: The new social operating system. MIT Press. 2012. P. 45-65.
 - 33.Social Media and its Origins. (електронний ресурс) URL: <http://www.defence.gov.au/pathwaytochange/Docs/SocialMedia/1.%20Social%20media%20and%20its%20origins%20SM.p.my>
 - 34.Social Media Stats Worldwide/Statcounter. 2018. (електронний ресурс) URL: <http://gs.statcounter.com/social-media-stats>
 - 35.Social Networking: A Guide to Strengthening Civil Society through Social Media. URL: <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/SMGuide4CSO.pdf> P. 7-13.
 - 36.Statista. Social media usage statistics. (електронний ресурс) 2023.

37. Tufekci, Z. *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. Yale University Press. 2017. P. 23-45
38. Turkle, S. *Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age*. Penguin Press. 2015. P. 12-33.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Передумови громадянського суспільства

Функції громадянського суспільства

забезпечення життєдіяльності соціальної,
соціокультурної й духовної сфер;

самовідновлення та передавання інформації від
покоління до покоління, збереження традицій;

створення умов для самореалізації окремих індивідів
і груп;

впорядкування енергії людей;

збереження суспільної системи від хаосу;

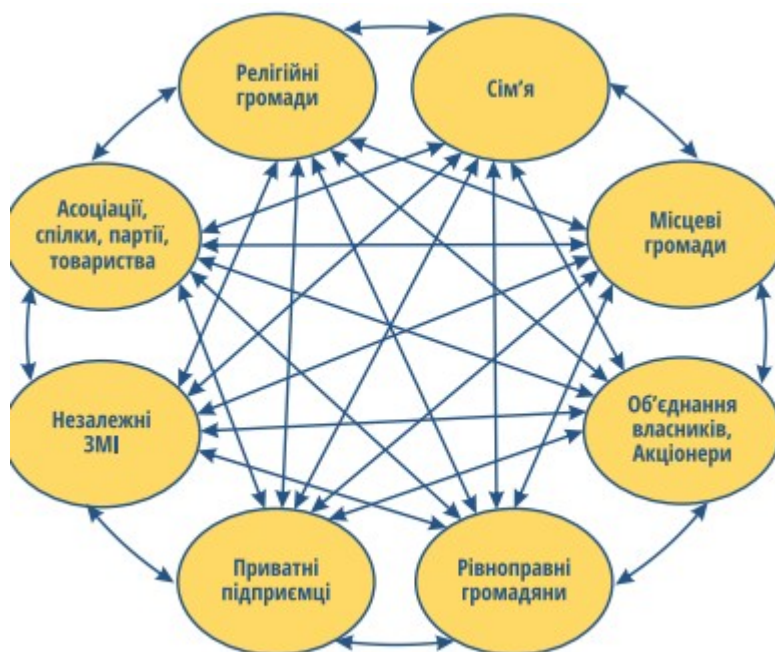
створення сприятливих умов для функціонування
демократичної влади;

гарантування непорушності особистісних прав
громадян.

Атрибути громадянського суспільства

відокремлена від держави структура суспільства, яка складається з громадян, їх добровільних об'єднань та асоціацій;	вільні відносини між суб'єктами громадянського суспільства;	цінування громадянських прав вище за державні закони;	забезпечення прав і свобод особистості, можливостей реалізації її інтересів і прагнень, політичного, ідеологічного плюралізму;
існування приватної власності, вільної конкуренції, вільних відносин обміну діяльністю та її продуктами між незалежними власниками, тобто ринку;	саморегуляція відносин між людьми, їх асоціаціями та добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психічних норм регуляторів суспільного життя;	багатство соціальних ініціатив;	збереження відповідних традицій, культури

Умовна схема громадянського суспільства (тут не знайшли відображення держава та органи місцевого самоврядування та їхня роль у такому суспільстві) [13].

Вплив соціальних мереж на суспільство

Позитивний вплив	Негативний вплив
– Зближення людей на відстані. – Можливість швидкого поширення важливої інформації. – Платформи для самовираження та творчості. – Інструменти для бізнесу та маркетингу.	– Залежність від соціальних мереж. – Поширення фейкових новин та маніпуляцій. – Проблеми з конфіденційністю даних. – Вплив на психічне здоров'я (тривожність, депресія).

Роль соціальних мереж у розвитку суспільно-політичних процесів

Тема	Опис	Приклад
Соціальні мережі як інструмент політичної комунікації Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram та TikTok, стали ключовими платформами для політичної комунікації.		
Безпосередній зв'язок між політиками та громадянами	Політики використовують соціальні мережі для звернень, анонсів та відповідей на запитання.	Використання Twitter колишнім президентом США Дональдом Трампом для прямого спілкування зі своїми прихильниками.
Швидке поширення інформації	Політичні новини, маніфести та заклики до дії можуть досягти мільйонів людей за лічені хвилини.	
Взаємодія з аудиторією	Користувачі можуть коментувати, обговорювати та критикувати політичні рішення, що робить процес більш прозорим.	
Соціальні мережі та громадянська активність Соціальні мережі стали платформою для організації громадянських ініціатив, протестів та рухів.		
Мобілізація масової підтримки	Хештеги, події та групи допомагають об'єднувати людей навколо спільних цілей.	Роль соціальних мереж у організації протестів під час "Арабської весни" (2010–2012) або "Революції гідності" в Україні (2013–
Поширення	Громадяни можуть	

інформації про порушення	швидко поширювати свідчення про корупцію, порушення прав людини тощо.	2014).
Координація дій	Соціальні мережі дозволяють організовувати акції, збори та інші форми активності.	
Вплив соціальних мереж на виборчі процеси Соціальні мережі відіграють важливу роль у виборчих кампаніях.		
Агітація та пропаганда	Політичні партії використовують соціальні мережі для залучення виборців, поширення програм та критики опонентів.	Скандал із Cambridge Analytica, коли дані користувачів Facebook використовувалися для маніпулювання виборцями під час виборів у США та Великобританії.
Мікрозацілювання	Завдяки аналізу даних, політики можуть націлювати свої повідомлення на конкретні групи виборців.	
Боротьба з дезінформацією	Соціальні мережі стали ареною для поширення фейків, що може впливати на результати виборів.	

Вплив соціальних мереж на суспільно-політичні процеси

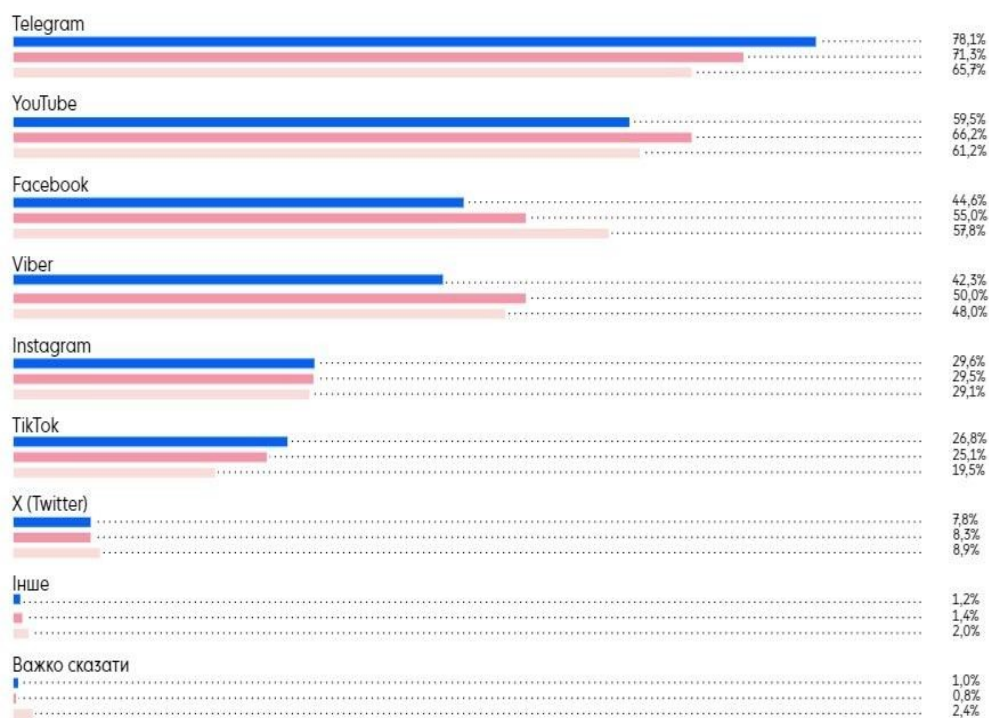
Тип впливу	Аспекти
Позитивний	Демократизація інформації. Соціальні мережі дають голос кожному, хто може висловити свою думку.
	Прозорість. Політики та уряди під тиском громадськості змушені діяти більш відкрито.
	Мобілізація ресурсів. Соціальні мережі допомагають збирати кошти на благодійність чи політичні кампанії.
Негативний	Поширення дезінформації. Фейкові новини та пропаганда можуть викривляти реальність.
	Маніпуляція громадською думкою. Алгоритми соціальних мереж часто створюють "фільтровані бульбашки", що обмежують доступ до різних точок зору.
	Кіберзагрози. Хакерські атаки та витоки даних можуть підривати довіру до політичних процесів.

Результати опитування українців щодо використання соцмереж у 2024 р.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, ЯКІ ОПИТАНІ ВИКОРИСТОВУВАЛИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ НОВИН ПРОТЯГОМ ОСТАННІХ ДВОХ МІСЯЦІВ

Можливі декілька варіантів відповіді

2022 рік 2023 рік 2024 рік

Аналіз впливу соціальних мереж на формування громадянського суспільства
в Україні

Позитивний вплив	Негативний вплив
Соціальні мережі стали ключовим інструментом для організації протестів та громадських акцій в Україні, особливо під час Революції Гідності. Вони дозволяють швидко та ефективно координувати дії, обмінюватися інформацією та мобілізувати людей для участі в суспільно-політичних подіях.	Соціальні мережі стали платформою для поширення дезінформації та фейкових новин, що може мати негативний вплив на суспільно-політичні процеси. Дезінформація може використовуватися для маніпулювання громадською думкою, розпалювання конфліктів та підризу довіри до політичних інститутів.
Соціальні мережі стали важливим джерелом альтернативної інформації, особливо в умовах інформаційної війни та пропаганди. Вони дозволяють громадянам отримувати доступ до новин та аналітики, які не завжди висвітлюються в традиційних ЗМІ.	Соціальні мережі можуть використовуватися для кібербулінгу та онлайн-переслідування, що може мати негативний вплив на психічне здоров'я та політичну активність громадян.
Соціальні мережі стали платформою для обговорення суспільно-політичних питань та формування громадської думки. Вони дозволяють громадянам висловлювати свою думку, брати участь у дискусіях та впливати на	Існує ризик використання соціальних мереж для збору персональних даних та стеження за громадянами. Це може підірвати довіру до соціальних мереж та обмежити свободу вираження думок.

прийняття рішень.	
Соціальні мережі сприяють підвищенню політичної участі, особливо серед молоді. Вони дозволяють громадянам спілкуватися з політиками, брати участь в онлайн-дебатах та висловлювати свою думку щодо політичних питань.	Фейкові новини та пропаганда можуть викривляти реальність та підривати довіру.
Соціальні мережі відіграють важливу роль в організації волонтерських рухів та благодійних акцій. Вони дозволяють швидко збирати кошти, знаходити волонтерів та координувати допомогу.	Соціальні мережі можуть використовуватися для впливу на громадську думку через ботів та фейкові акаунти.
Соціальні мережі дають голос кожному громадянину, незалежно від його статусу.	Анонімність у соціальних мережах іноді призводить до агресії та розколу в суспільстві.
Громадянське суспільство може швидко реагувати на порушення чи кризи.	
Соціальні мережі допомагають знаходити однодумців та створювати спільноти.	

ДОДАТОК И

Вплив соціальних мереж на різні сфери громадянського суспільства

Напрямок	Вплив соціальних мереж
Економічна сфера	
Розвиток бізнесу	- Соціальні мережі стали потужним інструментом для маркетингу, реклами та продажів. - Дозволяють підприємцям знаходити нових клієнтів та просувати свої товари. - Сприяють розвитку електронної комерції та нових бізнес-моделей.
Створення робочих місць	- Сприяють розвитку фрілансу та дистанційної роботи. - Дозволяють людям знаходити роботу та просувати свої професійні навички.
Краудфандинг	- Платформа для збору коштів на реалізацію проектів та ініціатив.
Цифровий маркетинг	– Соціальні мережі дозволяють бізнесу взаємодіяти з клієнтами, просувати товари та послуги, а також аналізувати попит. – Платформи, такі як Instagram та Facebook, стали основним каналом для реклами, особливо для малого та середнього бізнесу.
Фріланс та віддалена робота	– Платформи, такі як LinkedIn, допомагають знаходити роботу, будувати професійні зв'язки та

	розвивати кар'єру. – Соціальні мережі також сприяють популяризації віддаленої роботи, що особливо актуально в умовах глобалізації.
Соціальна сфера	
Комунікація та спілкування	- Спростили спілкування, дозволяючи підтримувати зв'язки з друзями та родиною по всьому світу. - Платформа для обміну ідеями та досвідом.
Соціальна мобілізація	- Інструмент для об'єднання людей для вирішення соціальних проблем. - Сприяють організації громадських рухів та благодійних акцій.
Формування громадської думки	- Платформа для висловлювання думок, участі в дискусіях та впливу на суспільні процеси.
Освіта та інформація	– Соціальні мережі стали джерелом знань, де користувачі можуть ділитися досвідом, навчатися через вебінари та курси. – Платформи, такі як YouTube, стали популярними для навчання та розвитку навичок.
Політична сфера	
Виборчі кампанії	- Сприяють підвищенню політичної участі, особливо серед молоді. - Дозволяють спілкуватися з політиками, брати участь в онлайн-дебатах.
Інформаційна прозорість	- Сприяють доступу до інформації про діяльність політиків та державних органів.
Організація протестів	- Інструмент для мобілізації протестів та

та рухів	громадських акцій. - Дозволяють швидко та ефективно координувати дії та обмінюватися інформацією.
Виклики та ризики	
Дезінформація та фейкові новини	- Платформа для поширення дезінформації та фейкових новин, що може негативно впливати на суспільні процеси.
Кібербулінг та онлайн-переслідування	- Соціальні мережі можуть використовуватись для кібербулінгу та онлайн-переслідування, що негативно впливає на психічне здоров'я громадян.
Конфіденційність та безпека	- Ризик використання соціальних мереж для збору персональних даних та стеження за громадянами.